

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

Rīgā

2026. gada 20. februārī

Nr. 57

Latvijas Republikas
Saeimas priekšsēdētājam
Daigai Mieriņai

Ļoti cienījamā Mieriņas kundze!

Saeima 2026. gada 12. februārī pieņēma likumu “Tiesnešu un prokuroru speciālās pensijas likums” (*likumprojekta Nr. 1142/Lp14*) (turpmāk – Likums).

Kā tas norādīts Likuma 1. pantā, Likuma viens no mērķiem ir nostiprināt tiesnešu un prokuroru neatkarību, nodrošinot tiesības uz atbilstošu materiālo nodrošinājumu pēc amata atstāšanas. Likuma anotācijā tālāk skaidrots, ka likumprojekta mērķis ir veikt izmaiņas esošajā tiesu varas izdienas pensiju regulējumā tiesnešiem un prokuroriem, lai ieviestu tiesu varas neatkarības standartam atbilstošu sociālo garantiju regulējumu un vienlaikus risinātu identificētos izdienas pensiju pārnozaru segmentācijas, pieaugošās attālināšanās no valsts vecuma pensijas sistēmas, strauji augošo valsts budžeta izdevumu un izdienas subjektu nodarbinātības riskus. Salīdzinot Likuma normas ar šobrīd spēkā esošo Tiesnešu izdienas pensiju likumu, konstatējams, ka attiecībā uz tiesnešiem Likums paredz izmaiņas vairākos aspektos. Proti, Likums palielina speciālajās pensijas (šobrīd izdienas pensijas) saņemšanai nepieciešamo stāžu no

20 gadiem uz 25 gadiem. Likums arī pārskata speciālās pensijas aprēķinu, paredzot, ka turpmāk tā tiek aprēķināta, ievērojot saņemto darba samaksu 120 mēnešu periodā, kas beidzas divus mēnešus pirms atbrīvošanas no darba. Tāpat Likums paredz ierobežot speciālās pensijas apmēru, samazinot par 5% gan minimālo un maksimālo speciālās pensijas apmēru, gan speciālās pensijas apmēru gadījumā, ja tiesnesis atbrīvots no amata veselības stāvokļa dēļ.

Saskaņā ar Likuma pārejas noteikumiem vispārēji Likums attiecas uz personām, kuras ieceltas tiesneša vai prokurora amatā pēc 2027. gada 1. janvāra. Tāpat Likuma piemērošanas un tiesisko seku ziņā Likumā tiek nošķirti tiesneši un prokurori, kuriem 2026. gada 31. decembrī izdienes stāžs atbilstoši Tiesnešu izdienes pensiju likumam un Prokuroru izdienes pensiju likumam nepārsniedz 10 gadus, no personām, kurām 2026. gada 31. decembrī izdienes stāžs atbilstoši minētajiem likumiem pārsniedz 10 gadus, bet nav lielāks par 15 gadiem. Likumdevējs tiesnešiem un prokuroriem ar ilgāku stāžu ir paredzējis labvēlīgāku tiesisko regulējumu.

Gan Likuma mērķī, gan Likuma anotācijā pamatoti uzsvērts Latvijas Republikas Satversmē nostiprinātais neatkarīgas tiesu varas princips un individuālas tiesnešu neatkarības garantijas. Mūsdienų ģeopolitiskajos apstākļos, kad jo īpaši svarīga ir demokrātiskas tiesiskas valsts iekārtas saglabāšana, nav pieļaujama nekāda tiesu varas un tiesnešu neatkarības garantiju apzināta vai neapzināta vājināšana. Neatkarīga tiesu vara ir kritiski svarīga, lai nepieļautu tiesību nelabticīgu izmantošanu un novērstu jebkādus mēģinājumus vērsties pret Latvijas valsti. Pašaizsargājošā demokrātija nav iespējama bez neatkarīgas tiesu varas. Tādēļ tiesnešu neatkarības garantijas nav un nedrīkst būt pašmērķis. Tiesnešu neatkarības garantiju nodrošināšana ir no Latvijas Republikas Satversmes izrietošs valsts pienākums, lai tiesu vara spētu nodrošināt un aizsargāt privātpersonu tiesības un likumīgās intereses strīdos arī pret pašu valsti.

Satversmes tiesa savā judikatūrā ir pietiekami precīzi konkretizējusi tiesnešu neatkarības principu, norādot, ka tiesnešu neatkarība ir saistīta ar vairākām garantijām, tostarp tiesneša amatā atrašanās garantijām, tiesneša

institucionālās neatkarības un neatkarības no politiskās ietekmes garantijām, kā arī finansiālās drošības garantijām. Kā uzsver Satversmes tiesa, visas garantijas ir cieši saistītas, un, ja kaut viena no tām tiek nesamērīgi ierobežota, tad tiek pārkāpts tiesnešu neatkarības princips un līdz ar to apdraudēta tiesas pamatfunkciju veikšana un cilvēka tiesību un brīvību nodrošināšana. Satversmes tiesa arī uzsver, ka visās demokrātiskajās valstīs tiesnešu finansiālā drošība nepārprotami ir atzīta par vienu no būtiskākajiem tiesnešu neatkarības nodrošināšanas elementiem (*sk.: Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra spriedumu lietā Nr. 2009-11-01*). Savukārt Eiropas Savienības Tiesa atsauca uz Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikumiem CM/Rec(2010)12 “Tiesneši: neatkarība, efektivitāte un pienākumi” (*Recommendation on judges: independence, efficiency and responsibilities*) un Eiropas Hartu par tiesnešu statusu (*European Charter on the statute for judges*), no kā izriet, ka tiesnešiem, kuri ir sasnieguši likumā noteikto dienesta attiecību izbeigšanas vecumu pēc tam, kad viņi ir veikuši profesionālo darbību noteiktā laikposmā, jāgarantē tāda vecuma pensijas izmaksa, kuras līmenis ir pēc iespējas tuvāks viņu pēdējā atalgojuma par tiesas spriešanu līmenim (*sk.: Eiropas Savienības Tiesas 2025. gada 5. jūnija spriedumu lietā C-762/23*).

Tādējādi tiesnešiem individuāli piešķirtās konstitucionālā ranga neatkarības garantijas nozīmē, ka tiesnešu sociālo garantiju – speciālo pensiju – jautājums ir būtiski atšķirīgs no citu pensiju regulējuma, un valsts nodrošināto izdienas pensiju sistēmas kopējo reformu pamatojošie argumenti tiešā veidā nebūtu piemērojami tiesnešu pensiju sistēmas reformas pamatošanai.

Ievērojot augšminētos apsvērumus, Likuma izstrādes materiāliem un likumdošanas procesam Saeimā jāsniedz pārliecība, ka likumdevējs pienācīgi ir ņēmis vērā īpašo nošķirumu un likumdevēja lēmums par tiesnešu pensiju sistēmas reformu ir pieņemts, apzinoties tā saistību ar tiesnešu neatkarību. Tādēļ bez ievēribas nevar atstāt Tieslietu padomes vēstulē pausto viedokli, ka šobrīd nav gūstams apstiprinājums tam, ka tiesnešu pensijas sistēmas izmaiņu autori būtu vadījušies no varas dalīšanas principa, ievērojot tiesnešu neatkarības principu un Satversmē ietvertās tiesnešu finanšu drošības garantijas, kā arī no

objektīvos datus balstītas informācijas par tiesnešu pensiju sistēmas izmaiņu fiskālo ieguvumu. Tieslietu padome arī norāda, ka likumprojektam nav pievienota statistika, aprēķini, ietekmes analīze un satversmības analīze (*sk.: pielikumā Tieslietu padomes 2026. gada 13. februāra vēstuli Nr. 13-3/180nos "Par likumprojektu "Tiesnešu un prokuroru speciālās pensijas likums" (Nr. 1142/Lp14)"*). Savukārt likumprojekta anotācijā iekļautie apsvērumi par regulējuma sagaidāmo ietekmi – paaugstināsies likuma subjektu motivācija iesaistīties darba tirgū (*sk.: anotācijas 2.2.6. punktu*), rada iespaidu par anotācijas tipveida izstrādi, iekļaujot tajā vispārīgus argumentus, kas nav attiecināmi uz tiesnešiem un prokuroriem. Šādu un līdzīgu apsvērumu iekļaušana anotācijā pēc būtības nonāk pretrunā ar Likumā definētajiem un no pārējo izdienas pensijas regulējošo likumu mērķiem atšķirīgiem mērķiem – nostiprināt tiesnešu un prokuroru neatkarību un nodrošināt tiesības uz atbilstošu materiālo nodrošinājumu pēc amata atstāšanas.

Vienlaikus atzinīgi ir vērtējams arī Saeimas lēmums izskatīt Likumu trijos lasījumos, nevis steidzamības kārtībā, tādējādi dodot papildu laiku viedokļu par Likumu uzklaušīšanai. Ar īpašu atzinību ir vērtējami tieslietu ministres iesniegtie un Saeimas atbalstītie priekšlikumi pirms likumprojekta izskatīšanas otrajā lasījumā, lai nodrošinātu optimālāku līdzsvaru starp valsts atbildīgu pieeju ilgtermiņa finanšu saistībām un no tiesu varas neatkarības principa izrietošajām garantijām (*sk.: Tieslietu ministres 2025. gada 13. novembra vēstuli Nr. 1-11/3523 "Par priekšlikumiem likumprojektam "Tiesnešu un prokuroru speciālās pensijas likums" (Nr. 1142/Lp14)"*). Šie priekšlikumi mazina atšķirības starp spēkā esošo regulējumu un Likumu, tādējādi pirmšķietami stiprinot ar Likumu sasniegtā rezultāta atbilstību tiesnešu neatkarīgas garantijām. Taču, kā jau minēts šajā vēstulē, tik nozīmīgā jautājumā kā tiesnešu neatkarības garantiju ievērošana nepieciešams sniegt pārliecību, ka Likuma rezultāts ir sasniegts kvalitatīvā likumdošanas procesā, kurā ir pievērsta nepieciešamā vērība īpašajām garantijām, ko Latvijas Republikas Satversme sniedz tiesnešiem amata pienākumu izpildei, un no šīm garantijām izrietošajam nošķīrumam starp tiesnešu speciālo pensiju regulējumu un citu izdienas pensiju regulējumu.

Atbalstot nepieciešamību ieviest tiesu varas neatkarības standartam atbilstošu sociālo garantiju regulējumu, vienlaikus valstiski risinot ar izdienas pensiju sistēmu identificētos riskus, aicinu Saeimu vēlreiz izvērtēt 2026. gada 12. februārī pieņemto likumu “Tiesnešu un prokuroru speciālās pensijas likums”, lai pārliecinātos, ka Likumā piedāvātais tiesnešu speciālo pensiju regulējums atbilst Latvijas Republikas Satversmē nostiprinātajām tiesu varas un tiesnešu neatkarības garantijām.

Tāpat lūdzu Saeimu izvērtēt Likuma papildināšanu ar pārejas noteikumu, aicinot Ministru kabinetu un Tieslietu padomi līdz 2030. gada 1. martam veikt izvērtējumu par jaunās tiesnešu speciālās pensijas tiesiskā regulējuma ietekmi uz tiesnešu cilvēkresursiem, tostarp iespējamajām tendencēm atstāt tiesneša amatu saistībā ar valsts garantētā finanšu nodrošinājuma izmaiņām, un informēt Saeimu par minētā izvērtējuma rezultātiem, lai pārliecinātos, ka tā piemērošana nerada tiešus vai netiešus riskus tiesu varas un tiesnešu neatkarības garantijām.

Ņemot vērā šajā vēstulē izteiktos apsvērumus un pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 71. pantu, prasu likuma “Tiesnešu un prokuroru speciālās pensijas likums” (*likumprojekta Nr. 1142/Lp14*) otrreizējo caurlūkošanu.

Pielikumā: Tieslietu padomes 2026. gada 13. februāra vēstule Nr. 13-3/180nos “*Par likumprojektu “Tiesnešu un prokuroru speciālās pensijas likums” (Nr. 1142/Lp14)*”.

Cieņā

Valsts prezidents Edgars Rinkēvičs